

MASARYKOVA UNIVERZITA

Pedagogická fakulta

Speciální pedagogika

Nadané dítě

(výzkumný projekt)

ÚVOD

„Po obtížném začátku – komplikovaný porod, poruchy dechu, umístění v inkubátoru – se Gábinka se vyvíjela po prvním roce života neobyčejně rychle. Když jí byl rok a půl, uměla všechny barvy, ve třech znala hodiny a sotva ve čtyřech uměla číst. Bylo zvláštní, že jsem to všechno, kromě čtení, nepokládala za vzrušující nebo neobvyklé. Když bylo našemu druhému dítěti dva roky, navštívila jsem s ním dětskou poradnu, protože jsem pokládala za nenormální, že Gábincin bratříček neuměl zdaleka to, co v tomtéž věku svedla ona. Dělal jsem si opravdu vážné starosti, že jeho vývoj je opožděný.

Mezitím jsem chodila s Gábinkou k dětskému lékaři, do výchovné poradny, k logopedovi. Ne kvůli jejímu intelektuálnímu či jazykovému vývoji, ale protože byla hyperaktivní. Proč jsem musela k logopedovi, mi bylo zcela záhadné. Ale člověk je v situaci, v níž vděčně přijímá každou pomoc.

V mateřské školce se přizpůsobila tím, že se chovala bázlivě, i když ve skutečnosti taková nebyla. V pěti letech byla přijata do denního dispenzáře pro extrémně těžce vychovatelné děti. V té době jsem definitivně na konci se svými silami a neměla větší přání než vzdálit Gábinku od rodiny. Smutné, ale pravdivé. Její nežádoucí chování mělo zhoubný vliv na naši rodinu.“

(Mönks, 2000)

V současné době se mezi aktuální témata řadí problematika nadaných dětí. Nejčastěji se diskutuje nad možnostmi jejich vzdělávání. Proto jsem se rozhodla se zaměřit na situaci nadaného dítěte v rodině. Pro vývoj dítěte sehrává rodina významnou roli, proto je důležitý fakt, zda dítě vyrůstá v rodině úplné či neúplné, zda má sourozence, kolik, jakého pohlaví a věkový rozdíl mezi nimi.

Mým úkolem bude zmapovat pohled rodičů, dítěte a jeho sourozence či sourozenců na problematiku nadání, školní docházku a vztahů v rodině.

Práce se bude dělit na dvě části: teoretickou a praktickou.

V teoretické části se budu zabývat definicí nadání a nadaného jedince z pohledu různých autorů, kteří se nadáním zabývají. Praktická část bude zaměřena na výzkum, která bude mít kvalitativní charakter.

HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Jaký je pohled rodičů, nadaných dětí a jejich sourozenců na problematiku nadání, školní docházku a vztahy v rodině?

VÝZKUMNÉ OTÁZKY byly stanoveny na základě hlavní výzkumné otázky.

1. Kdy si rodiče uvědomili, že se jejich dítě odlišuje od standardního dětského vývoje?
2. Jakým způsobem se rodiče podíleli či podílejí na rozvoji nadání svých dětí?
3. Jakým způsobem jste vybírali školská zařízení pro své děti?
4. Jaké jsou vztahy nadaného dítěte se sourozenci?
5. V jakém věku dítěte si rodiče jeho nadání nechali diagnostikovat?

CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu práce je zmapovat pohled rodičů, nadaného a sourozenců na problematiku nadání, školní docházky a vztahů v rodině. Na základě cílů výzkumu by byly stanoveny dílčí cíle, kterými jsou získat informace:

- o vzniku a vývoji nadání u dítěte
- o způsobu výběru školského zařízení
- zjistit vztahy v dané rodině – vztah rodič a dítě, vztah sourozenecký, vrstevnický

CHARAKTERISTIKA VÝZKUMU

Výzkum práce by byla realizována pomocí kvalitativní metodologie prostřednictvím polostrukturovaného rozhovoru. Tuto metodu jsem si vybrala na základě možnosti, že bych se mohla hlouběji zabývat daným tématem a to přímo v rodinách, kde se nadané dítě nachází.

Výzkumné zaměření by bylo orientováno na nadané dítě v prostředí rodiny.

Získaná data by byla zpracována do podoby kazuistik a shrnuta.

VÝZKUMNÝ SOUBOR

Nejprve bych si stanovila kritéria výzkumného souboru a připravila si leták, kterým bych se představila rodinám a sdělila jim tak svůj výzkumný záměr. Oslovila bych školy, které se zabývají vzděláváním nadaných dětí a přednesla svůj záměr. Ve škole rozdala letáky a čekala, až děti přinesou podepsaný souhlas rodičů. Pak bych zkontaktovala rodiny, zda by měli zájem se na výzkumu opravdu podílet. Je mi jasné, že ne všechny oslovené rodiny budou mít zájem. Pokud by zájem měly, dohodla bych si schůzku a provedla výzkum.

Mým očekávaným cílem by bylo provést výzkum v minimálním počtu 5 rodin, které by měli 2 a více dětí školního věku.

Zaměřila bych se především na vztahy nadaného dítěte v rodině, na vztah rodič – nadané dítě, sourozenec (sourozenci) – nadané dítě, zkoumala bych, zda vztah mezi nimi nějak ovlivňuje věkový rozdíl a především nadání, zda si nenadané dítě nepřipadá méněcenné atd.

ROZHOVOR

Své předem připravené otázky bych zakomponovala do rozhovoru. Nejprve bych se zaměřila na nadané dítě, školu, volný čas a zájmy. Ve druhé části bych vedla rozhovor kolem vztahů nadaného dítěte v rodině (vztah nadaného dítěte k rodičům, k sourozencům).

Polostrukturovaný rozhovor = je to typ rozhovoru, který je předem pečlivě připravený. Má předem připravené otázky na základě nějakého tématu, v tomto případě: pohled rodičů, nadaných dětí a jejich sourozenců na problematiku nadání, školní docházku a vztahy v rodině. Polostruturovaný rozhovor zaměřuje rozhovor k informacím, které bych potřebovala k vypracování mého projektu. Rozhovor bych ponechala volnější, aby se mohli i rodiče sami vyjádřit a mohli mi tak podat významné informace, na které jsem během jeho přípravy opomněla nebo nepředpokládala

METODY SBĚRU DAT

Vypracovala bych otázky, ke kterým v průběhu rozhovoru směřovala a rodičům je pokládala a pečlivě si je zaznamenávala. Své výsledky bych pak zpracovala do kazuistiky.

KAZUISTIKA

Každou rodinu bych v začátku popsala, dále se věnovala rodinné anamnéze, osobní anamnéze nadaného dítěte, školní anamnéze a na závěr provedla shrnutí s vlastním názorem.

PLÁN ROZHOVORU

1. Kdy si rodiče uvědomili, že se jejich dítě odlišuje od standardního dětského vývoje?
2. Jakým způsobem se rodiče podíleli či podílejí na rozvoji nadání svých dětí?
3. Jakým způsobem jste vybírali školská zařízení pro své děti?
4. Jaké jsou vztahy nadaného dítěte se sourozenci?
5. V jakém věku dítěte si rodiče jeho nadání nechali diagnostikovat?
6. Jakým způsobem sourozenci vnímají to, že je jejich bratr / sestra nadaný(á)?

7. Uvědomuje si nadané dítě svou rozdílnost oproti sourozencům, popřípadě vrstevníkům?
8. Jaké vztahy má nadaný jedinec s vrstevníky?
9. Jak se nadaný jedinec chová celkově k rodině?
10. Chová se nadaný jedinec v přítomnosti nenadaných vrstevníků odlišně?

MOŽNÉ PROBLÉMY PŘI VÝZKUMU

Jako největší problém při výzkumu vidím nezáměr spolupráce ze strany rodičů.

Někteří lidé mají tendenci se před cizí osobou (v tomto případě přede mnou) chovat a jednat odlišně, což vidím jako zkreslující fakt, pro posouzení dojmu z dané rodiny z mé strany.

Rodiče často své děti před druhými přehnaně vychvalují, což může také zkreslovat můj dojem.

ZÁZNAM Z ROZHOVORU

Rodina A – Roman 9let

Rodina žije v Brně v panelovém domě. Rodina je úplná. Nadanému Romanovi je 9let. Jeho brat Michal (nenadaný) má 13 let. Oba rodiče jsou středoškolsky vzdělaní. Nadání se v rodině doposud nevyskytlo.

Vztahy v rodině jsou dle rodičů dobré. Romanovi diagnostikovali nadání v 6letech. Rodiče ve výchově svých dětí nedělají rozdíl, oba své syny vychovávají stejně a ani mezi nimi nedělají žádné rozdíly. Sourozenci mají mezi sebou harmonický vztah. Nikdy se nesnažili na sebe převést pozornost, ani v mladším věku. Sourozenci se navzájem respektují.

Tomášovi odlišnosti se začali projevovat okolo 4 roku. Sám měl touhu po poznání a dost často si sám bral knížky a měl potřebu poznávat jednotlivé písmena. Postupně se tak naučil číst

a od jednoduchých dětských knížek přešel přes literaturu, časopisy, noviny až k odbornější literatuře jako je historie, biologie. V současné době se jeho oblíbeným tématem staly státy v Evropě.

Rodiče Romana podporují v jeho zvědavosti a tak mu stále kupují nové a nové knížky s informacemi, které jej zajímají. Pro rodiče je do kolikrát dosti náročné, ale uvědomují si nadanost svého dítěte, a proto se snaží víc a víc jej rozvíjet.

Na začátku Tomáš navštěvoval běžnou Mateřskou školu. Zde ještě nebylo tak zřejmé, že by mohl patřit mezi nadané žáky, i když byl zvědavější než ostatní děti, což rodiče přisuzovali jeho věku, že má tendenci všechno vědět a znát. Před vstupem do ZŠ navštívili na základě doporučení ředitelky MŠ Pedagogicko psychologickou poradnu v Brně. Zde Romanovi zjistili nadání a již v tomto věku byl o 1,5 až 2 roku napřed oproti svým vrstevníkům. Pracovnice PPP jin doporučila integraci do jedné ZŠ v Brně, která třídu pro nadané děti. Roman tak od roku 2009 navštěvuje tuto ZŠ. Rodiče jsou ze ZŠ velmi spokojeni. Samotnému Tomášovi se ve škole velmi líbí a má zde i několik kamarádů, se kterými se stýká i po škole ve volném čase. Jelikož má Tomáš zájem i o přírodu, navštěvuje biologický kroužek.

Celkově rodinu hodnotím velmi kladně. Rodiče se snaží nadání svého mladšího syna rozvíjet. Což je zřejmé z Tomášova dětského pokoje, který je po stěnách vybaven mapami různých zemí, knihovna plná literatury, místo klasických her má různé rozvíjecí hry, které jej stále baví. Součástí jeho pokoje je i stolní PC s neskutečným množstvím PC her, a CD s různými vzdělávacími tématy. Tomáš má v rodině velkou oporu, nejenom v rodičích, ale také ve svém bratrovi, se kterým má velmi kladný vztah. Řekla bych, že tato rodina je přímo ukázková, pro další rodiny, které mají mezi sebou nadané dítě.

VYUŽITÍ VÝZKUMU

Výsledky práce bych nabídla ke čtení z řad odborné i laické veřejnosti. Věřím, že by našlo uplatnění i při studiu či přípravě studentů na zkoušku z různých studijních zaměření z oblasti pedagogiky.

„Lidský vývoj není mechanický a strnule probíhající proces. Je vždycky zasazen do určitého a určujícího okolí. Nelze jej také vždy předvídat, protože neprobíhá podle přímky.“

(Mönks, 2000)

LITERATURA

DOČKAL, V. *Zaměřeno na talenty aneb Nadání má každý*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 2005. 245 s. ISBN 80-7106-840-3.

DRTÍLKOVÁ, I. *Hyperaktivní dítě*. Vyd. 2. Praha: Galén, 2007. 83 s. ISBN 978-80-7262-447-8.

FOŘTÍK, V., FOŘTÍKOVÁ J. *Nadané dítě a rozvoj jeho schopností*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007. 128 s. ISBN 978-80-7367-297-3.

HARTL, P. *Stručný psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004. 312 s. ISBN 80-7178-803-1.

KVARDA, T. *Integrace nadaných dětí 1. ročníku na Základní škole Zlín (tř. Svobody 868, Malenovice)*. [Bakalářská práce]. Zlín 2008.

LANDAU, E. *Odvaha k nadání*. Vyd. 1. Praha: Akropolis, 2007. 164 s. ISBN 978-80-86903-48-4.

MACKINTOSH, N. J. *IQ a inteligence*. Praha: Grada, 2000. 367 s. ISBN 80-7169-948-9.

MÖNKS, F. J., YPENBURG, I. H. *Nadané dítě*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2002. 100 s. ISBN 80-247-0445-5.

MUSIL, M. *Talenty cez palubu*. Bratislava: Směna, 1989

MUSILOVÁ, M. *Případová studie jako součást pedagogické praxe*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. 42 s. ISBN 80-244-0749-3.

SOBOTKOVÁ, I. *Psychologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2001. 176 s. ISBN 80-7178-559-8.

Výzkumný projekt není příliš zdařilý – není úplně jasné, kam chcete směřovat, co chcete zkoumat, je to příliš obecné. Není ideální zkoumat vztahy v rodině rozhovory s rodiči – je jasné, že mohou například problémy v rodině před výzkumníkem bagatelizovat atd., zde by bylo vhodné zapojit jiné výzkumné techniky a jednotky. V projektu je řada chyb a velmi nešťastných či hovorových formulací, což na dobrém dojmu z něj také nepřidá.